

RIIGIKOGU

IV koosseis.

IX istungjärk.

232. koosolek.

17. märtsil 1932.

Sisu:

1. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.
2. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seaduse § 9 muutmise seadus — II lugemisel.
3. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1932./1933. aastaks — III lugemisel.
4. Sooviavaldused Eesti Vabariigi 1932./1933. aasta kulude ja tulude eelarve juurde.
5. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse § 62 muutmise seadus — II lugemisel.
6. F. His'i küsimine Vabariigi Valitsusele üleriikliku töötute kongressi juhatuse liikmete August Tamme, Eduard Vassili, August Kaardimetsa, Leopold Miti ja Meieri areteerimise asjas.
7. Järgmise koosoleku määramine.

Koosoleku avab teine abiesimees **R. Penno** kell 11.55 min.

Sekretäri kohal sekretäri esimene abi **A. Tõllassepp**.

1. Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduse muutmise seadus — III lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja **A. Rei** puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees **T. Kalbus**.

Pealkiri võetakse vastu.

(I osa sissejuhatus ja § 92.)

Aruandja **T. Kalbus**: Selle paragrahvi selgitamiseks tahaksin öelda, et rkl. Fuks'i ettepanekul täiendati paragrahv kolmanda lõikega. Vähemusrahvuste küsimus on lahendatud teise lõikega. Esimene ja kolmas lõige ei ole kooskõlas, sest et nende vahele on paigutatud teine lõige, mis kuidagi seda küsimust ei selgita, mis esimeses lõikes on. Kolmas lõige juhib tähelepanu teise lõike peale, aga ta

peaks esimese lõike peale tähelepanu juhtima.

Juhataja: Hääletamise korra kohta on ettepanek,

§ 92 teine lõige lahus hääletada.

L. Johnson: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Igal asjal on ka omad piirid olemas. Siin on II lugemisel vastu võetud seaduseelnõu, mis käib kõigepealt Põhiseaduse vastu, teiselt poolt aga demokraatliku mõtlemisviisi vastu. III lugemisel tehakse kaval ettepanek, mis kustutab vähemusrahvuste õigused valimistest osavõtmisel. Mis otstarbel nii tehakse? Sel otstarbel, et neid maha hääletada, ära võtta võimalus vähemusrahvustel parlamendist osa võtta. Eesti on tunnistanud vähemusrahvuste õigusi ja andnud neile autonoomia. Senini on Eesti nende riikide hulka kuulunud, kes ei ole vähemusrahvaid taga kiusanud. Kui vaatame, senini on nad meie parlamendielust osa võtnud, nad kuuluvad küll kodanlisse rühma, mina aga sotsialistide hulka, kuid ma ei leia, et vähemusrahvuste esitajad oleksid vähem õigustatud parlamendist osa võtma, kui teised rühmitused.

Kui kustutatakse siin see paragrahv, mis on siis selle tagajärg? Selle tagajärjel kukub kaks vähemusrahvust välja. Neil ei ole niipalju hääli, et võiksid 3 kohta saada. Seda ei saa siis, kui Riigikogu liikmete arv vähendatakse 80 peale.

Mis otstarb sellel on, millega on nad seda ära teeninud, et nendelt võtame õiguse oma esitajat parlamenti saata?!

Vähemusrahvustel on vähe esitajaid, venelastel on 3, sakslastel — 2 ja rootslastel — 1 esitaja. Teised kõik on enamusrahvuse esitajad. Mis otstarve on praegu seadust nii muuta, et vähemusrahvused ei saa oma esitajat parlamenti saata?! Kui teie selle paragrahvi maha kustutate, siis tunnistate seega, et olete loobunud demokraatlikkudest alustest.

V. Hasselblatt: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha mitte nii suur pessimist olla, nagu härra Johnson. Aga sel puhul, kui esimene lõige võetakse vastu nii, nagu võeti vastu II lugemisel, s. o. kui ainult need rühmad pääsevad Riigikogusse, kellel vähemalt 3 mandaati, siis pean ka

omalt poolt kinnitama, et Riigikogu liikmete arvu vähendamise korral meie oleme Riigikogust välja lükatud ja seega on riiklikust tööst osavõtmine meile suletud, ühtlasi ka vastutus riigi heakäekäigu eest.

Kui maha kustutatakse see viimane lõige, mis härra Johanson'i ettepanekul üldkomisjonis sisse võeti, siis on päris kava-kindlalt nii talitatud, et ühe käega antakse formaalselt ja silmakirjaks üheõiguslus, aga teise käega võetakse ära iga võimalus tema praktiliseks kasutamiseks.

Ma teen ettepaneku,

§ 92 arv „3“ asemele võtta „2“, ja see Riigikogu kodukorra § 83 põhjal nimeliselt hääletada.

Ma tahtsin veel juurde lisada, et puhttehnilistel põhjustel on täitsa võimatu nende 5 päeva jooksul mingisugust liitumist läbi viia. Selleks on aeg liiga lühike.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma tegin korra kohta ettepaneku põhjusega, et § 92 teise lõikega on antud vähemusrahvustele palju suuremad õigused, kui neil praegumaksva Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seadusega ette nähtud, kus kõik kodanikud olid üheõiguslikud, ja selle senini maksva seaduse põhjal võivad Riigikogus rühmitused kaheliikmelised olla.

Nüüd § 92 ütleb, et kolmeliikmelised rühmad võivad olla, aga teine lõige ütleb, et vähemusrahvuste kohta kaotatakse kaheliikmelise rühma nõudmine ära, ja tulevikus võib neil ka üheliikmeline rühm olla. Tahetakse teha soodustusi vähemusrahvustele vastandina sellele, mis õieti Riigikogu valimise, rahvahääletamise ja rahvaalgatamise seaduses ette nähtud. Ma tegin ettepaneku selleks, et siin Riigikogu liikmed võiksid oma järeldused teha.

Edasi tuletas meelde härra Klesment Põhiseadust. Ja ma vaatasin, § 6 ütleb, et „Kõik Eesti kodanikud on seaduse ees ühtaolised. Ei või olla avalikõiguslikke eesõigusi ja paheõigusi, mis olenevad sündimisest, usust, soost, seisusest või rahvusest.“ (V a h e l h ü e.) Ja sellepärast ka Riigikogu valimise seaduses kõikide kohta käis nõudmine, et võivad kaheliikmelised rühmad Riigikogus olla. Käesoleva seaduse teine lõige vähemusrahvuste kohta seda kitsendust ei tee. Ja sellepärast tegin ettepaneku, et see lõige saaks lahus hääletatud. Ma ütlen, üldkomisjonis härra Hasselblatt oli vähemusrahvuste esindajana seal, ta esindas ka rootslasi, ja kui Teie, härra Johanson, nüüd küsite, kuidas saak-

sid nemad esindaja Riigikogusse, siis loen ette stenogrammi, mis härra Hasselblatt sõna-sõnalt on täna Riigikogus selle seaduse arutusel öelnud: „Lõpuks tahaksin veel öelda, et see erand vähemusrahvuste kohta, mis üldkomisjonis vastu võeti, paistab vähemusrahvustele mitte soovitatav olevat. Isiklikult asun seisukohal, et kui tahame üheõiguslust vähemusrahvuste alal kätte saada, siis tuleks võimaldada vähemusrahvuste esindus Riigikogus ja selles mõttes on see ettepanek kokkukõlas põhiseaduse § 6. Nagu ma juba ütlesin, meie niisuguseid erandeid ei poolda ja vähemusrahvused sooviksid üldisel alusel oma poliitilisi huve ja õigusi siin kaitsta, nagu see sündinud senini. Teine asi, mis tähtsam on, on see, et meie tahaksime vastutusest osa võtta, mis kõikidel Riigikogu liikmetel on riigi saatuse eest.“*)

Vaadake, härra Hasselblatt on seda öelnud, et nad tahavad üheõiguslust üldisel alusel, ja seda annab § 92 I lõige.

V. H a s s e l b l a t t: Lugupeetud rahvasaadikud! Et minu seletustest üldkomisjonis mitte valesti aru ei saadaks, pean tunnistama, et niisugune erandiline paragrahv on meile ebasoovitatav, ja ebasoovitatav sellepärast, et kahtlemata tuleb niisuguseid rääkimisi, nagu praegu härra Fuks'i poolt, et see olla eesõigus vähemusrahvustele. Niisugused jutud meile ei meeldi sellepärast, et siin pole üldse tegemist eesõigusega.

Mis puutub küsimusse, kuidas üheõiguslusele jõuda, siis ei või alati ühe shablooni järele tegutseda, vaid on kaks võimalust olemas. Mõnedel aladel on üheõiguslust nii kätte saadud, et pannakse maksma kõikide kohta erandita ühesugused määrused, kuna teistel aladel tuleb erandeid teha. Võib asuda seisukohale, millisel asub Mussolini, et kui kõik Itaalia kodanikud peaksid olema üheõiguslikud, siis tulevad sakslased, kes Itaalias elavad, Itaalia kooli panna, muidu ei ole nad üheõigusstatud. See on ka üks arusaamine. Käesolevas küsimuses ei ole võimalik üheõiguslusele jõuda, ilma et erandkorraldusi tehakse. Sellepärast ei seisa erandiline paragrahv vastolus Põhiseaduse § 6. Aga iseenesest vähemusrahvuste kaasatõõtamine Riigikogus on soovitatav meile, ja nagu ma tihti olen kuulnud, ka teile. Selle olukorra alalhoidmist oleme meie alati kaitsnud. Ja kui teda teisiti kaitsta ei saa, kui ainult selle

*) Kõneleja tsiteerinud parandamata stenogrammist.

viimase lõike vastuvõtmisega, siis pooldame seda ka.

O. K a s k: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nüüd on meil käes seisukord, mis sarnase seaduseandluse juures võib ilmsiks tulla. Minu arvates on kõige õigem, kui lükkame terve paragrahvi tagasi ja jääme endise korra juurde, s. t. kaks liiget, ja mitte tõsta seda arvu kolme peale ega erandit teha vähemusrahvustele. Valimised on välja kuulutatud, eeltööd on käimas, peakomitee on tööle asunud. Sellepärast peaksime jääma endise korra juurde ja ei ole tarvis teha mingit erandit vähemusrahvustele. Kõige õigem on paragrahv tagasi lükata.

J. S o o t s: Lugupeetud rahvasaadikud! Mitmed siin on õigustanud ja põhjendanud seda, et vähemusrahvustel peab olema eriline õigus oma nimekirju sisse anda, sellega, et neil on oma kultuurautonoomia. Minule näib, et see põhjendus on ilmaaegne. Igal rahvusel on oma kultuur; meie oleme kindlustanud selle ka vähemusrahvustele, ja selle vastu keegi vaielnud ei ole. Aga see ei tähenda sugugi, et igal rahvusel peab oma eriline politika olema. Sakslased elavad meil suuremalt osalt linnades, neil maakihiti ei ole. Venelastel on aga töölised, põllupidajad, töösturid, kalamehed j.n.e. Ega kõigi nende kihtide poliitilised vaated ega nõudmised ühesugused ei ole. Need on samuti lahkuminevad kui eestlastelgi. Kõige paremini tõendab seda väidet see asjaolu, et Riigikogus mitmes rühmas oli või on praegugi Vene vähemusrahvuste esindajaid. Praegu sotsialistide hulgas istub üks venelane. Ennem oli tööerakonnas ka venelane, j.n.e., tähendab, ei ole erilist tarvidust, et vähemusrahvustel peab oma erirühm olema.

Edasi, kui teie ütlete, et Riigikogus iga vähemusrahvus peab esitatud olema, siis peaks Põhiseadust nii muutma, et neil see eesõigus ka tõesti oleks. Aga praegusel korral teete teie juutidele ülekohtu. Neil on oma kultuurautonoomia olemas, aga teie ei ole valinud mitte üht juuti Riigikokku. (V a h e l h ü ü e.) Sellest ma just haaran kinni, et neid vähe on. Enne arvati, et rühmas on ühest saadikust küllalt, siis öeldi, et tarvis kaks, et rühm saada, nüüd öeldakse, et kolm. (V a h e l h ü ü e.) Ja kolm pole sugugi vähem põhjendatud kui kaks. Mina loodan, et meie rahvas areneb, siis võime ka viis panna. Muidugi on see edusamm, seepärast et demokraatlik kord

nõuab organiseeritud rahvast. Aga minu arvamise järgi ei ole vähemusrahval tarvis eraldi nimekirju, ja nagu tegelik elu näitab, sagedasti ei kasutata seda erinimekirjade õigust. Meie oleme harjunud vaatama, nagu oleks vähemusrahvas mõni eriline klass, aga seda ei ole sugugi tarvis. (V a h e l h ü ü e.)

L. J o h a n s o n: Mina veel juhin tähelepanu sellele, et, nagu härra Soots'i kõnest võis järeldada, võiksid vähemusrahvused kõik ühineda ehk ühineda teiste erakondadega, ja siis pääseksid siia. Aga seda ei saa enam enne viienda Riigikogu valimisi teha. Ja kui teie selle härra Fuks'i ettepaneku vastu võtate, on vähemusrahvused täiesti välja heidetud ja ei saa enam kokkuleppeks ühineda teiste erakondadega ja oma vahel ühineda.

Kui teie arvate, et teie vabameelsus ja radikaalsus seisab selles, et enne olid parunid ja nüüd on sakslased, ja et need on, kelle peale vaatame ülevalt, siis eksite väga. See rahvuslik vaen peaks võõras olema igale kodanikule, kes enesest lugu peab.

J. F u k s: Rkl. härra Johanson tähendas, nagu oleksin ma teinud mõnesuguse ettepaneku II lõike kustutamiseks või mittekustutamiseks. Ma tegin ettepaneku, II lõige lahus hääletada, ja tehku Riigikogu ise siis hääletamisel järeldused. (H u l g a l i s e d v a h e l h ü ü d e d.)

J u h a t a j a: Palun rahu, palun oma vahelised kõnelemised jätta!

Rkl. Hasselblatt'ilt on ettepanek, § 92 arv „3“ asemele võtta „2“. Rkl. Hasselblatt palub seda ettepanekut hääletada nimeliselt Riigikogu kodukorra § 83 põhjal. Selles on rkl. Hasselblatt'iga ühinenud veel 7 Riigikogu liiget.

Pean tähendama, et ettepanek sellel kujul hääletamisele ei tule. Ma ei saa seda hääletada kodukorra põhjal. Sama tulemus saadakse kätte esimese lõike hääletamisel: kes on arv „2“ poolt, hääletab esimese lõike vastu.

On esitatud nõudmine 11 Riigikogu liikme poolt, hääletada § 92 kinniselt. Nimeliselt hääletamisel on kodukorra põhjal eesõigus.

Aruandja T. K a l b u s (lõpusõna): Teen järgmise redaktsioonilise paranduse. Kui teine lõige peaks sisse jääma, siis tuleks kolmanda lõike esimeses reas sõnade

„eelmisses lõikes“ asemel lugeda „esimeses lõikes“. Kui aga teine lõige välja heidetakse, siis jääks redaktsioon nii, nagu ta praegu on.

Juhataja: Rkl. Fuks'ilt on ettepanek, lahustada teine lõige. Sellest järeldan, et § 92 tuleb hääletamisele lõigete viisi.

Rkl. Hasselblatt'ilt on nõudmine nimeliseks hääletamiseks. Palun sekretäri helistada kõrvalruumidesse. (Helistatakse kõrvalruumidesse. — Vahel hüüded.) Palun Riigikogu liikmeid istuda kohtadele, et võimalik oleks kindlaks teha kvoorumi ja nimelise hääletamise nõudmist toetajate arvu. Palun Riigikogu liikmed, kes toetavad nimelise hääletamise nõudmist, kätt tõsta. Koos on 67 Riigikogu liiget. Nimelise hääletamise nõudmist toetab 22 Riigikogu liiget, see on vähem kui $\frac{1}{3}$ koosolevaist Riigikogu liikmeist, — seega langeb ära nimelise hääletamise nõudmine.

11 Riigikogu liikme nõudmisel tuleb § 92 kinnisele hääletamisele; hääletan lõigete viisi.

Hääletamisele tuleb esimene lõige, mis sisaldab „3“, rkl. Hasselblatt'i ettepanek oli „2“. Kes on esimese lõike, ühtlasi arvu „3“ poolt, kirjutab „poolt“, kes on arvu „2“ poolt, kirjutab „vastu“. (Hääletatakse kinniselt.) Esimese lõike poolt on 39 häält, vastu 28 häält, erapooletuid 2, seega on esimene lõige vastu võetud.

Panen hääletamisele teise lõike, mis käib vähemusrahvustele erandi tegemise kohta. (Hääletatakse kinniselt.) Teise lõike poolt on 28 häält, vastu 45 häält, erapooletuid 1, seega on teine lõige tagasi lükatud.

Hääletamisele tuleb kolmas lõige. (Hääletatakse kinniselt.) Poolt on 38 häält, vastu 18 häält, erapooletuid 4, seega on kolmas lõige vastu võetud.

Seega on § 92 muudetud kujul vastu võetud.

§ 116, I osa sissejuhatus, II ja III osa võetakse vastu.

O. Strandman (häälet. motiiv.): Lugupeetud Riigikogu liikmed! Üksikud minu poliitilised sõbrad ja ka mina hääletasime arvu 3 poolt. Nimelt leidsime, et ei ole soovitatav, kui Riigikogus on palju väiksemaid rühmi, aga meie läksime Riigikogus sellest välja, et meie vähemusrahvustele

kindlustatakse esitus Riigikogus. Kui arvesse võtame, et seadus vastu võetakse praegu, kus nimekirjad on esitatud, ja et Põhiseaduse muutmise kavas on Riigikogu liikmete arvu vähendamine ette nähtud, siis sellega, see on praeguse seaduse vastuvõtmisega, teeme meie omale minu arvamise järele väga palju kahju, anname võimaluse meie vastu välismaal propagandat teha, ka sisepoliitiliselt ei leia meie põhjust, miks meie oleksime sunnitud seda seadust vastu võtma, ja sellepärast hääletame terve selle seaduse vastu.

L. Johanson (häälet. motiiv.): See seadus on vastuvõetmatu sotsialistlikule rühmale, sellepärast hääletab sotsialistlik rühm selle vastu.

H. Kukke (häälet. motiiv.): Meie leiame, et see seadus on ilmselt vastolus Põhiseadusega. Kui niikaugele minnakse, et võimalus võetakse ära parlamendi tööst osa võtta väga suurel hulgal kodanikel, ja kui tahame Põhiseaduse korda välja arendada, siis on küsitav, missuguse poliitilise olukorra see tekitab ja kas see meie korda läheb, kui meie käesoleva seaduse vastu võtame.

J. Vilms (häälet. motiiv.): Käesolev seadus on tekitanud minu andmete järele kogu maal suurt nurinat ja pahameelt just selles osas, et sellega tahetakse kindlustada suurtel erakondadel teha niisugust poliitikat, mis neile meeldib, kuid mis on seni rahva hulgas selle korrupsiooni suhtes tekitanud vastuvoolu. Sellepärast kõik need, kes selle arvu tõstmise vastu, peaksid katsuma seda heaks teha, mis osa sotside puudumisel ja osa tööerakonna juhtide pooltolemisega tehtud.

V. Hasselblatt (häälet. motiiv.): Mul ei ole tarvis ära tähendada, missugusel põhjusel minu rühm hääletab selle seaduse vastu. Selle seaduse arutamine paistab ebaausal viisil meie vastu sihitud olevat. Mul on see mulje, kuid ma loodan, et see ei ole nii.

Ühtlasi arvan, et isegi kui seda seadust vastu võetakse, temal nüüd algava hääletamise kohta maksvust ei pruugi olla. Kui härra Strandman tähendab, et meie propagandat oleme teinud, ja vististi saame selle seaduse vastuvõtmise korral jälle väljamaal propagandat tegema, siis pean ütleva, et seda kahjuks senini tehtud ei ole. Käesoleval alal meie propagandat teha ei tohi, sest minu arvates on see Eesti riigi sisemi-

ne asi, ja meie loodame, et see õiget ja vastuvõetavat korraldust leiab.

Juhataja: 11 Riigikogu liikmelt on nõudmine, hääletada seaduseelnõu terve sisu korraga kinniselt. (Vahel hüüded.) Ma kinnitan, et need on kõik Riigikogu liikmed. (Naer.) Dokumendid jäävad protokollile juurde.

Rkl. Johanson nõuab nimelist hääletamist. Kuna nimelisel hääletamisel eesõigus on, siis peab kõigeesmaslt tegema kindlaks, kas $\frac{1}{3}$ koosolevaist Riigikogu liikmeid toetab nimelise hääletamise nõudmist. Ma palun kõrvalruumidesse helistada. (Helistatakse kõrvalruumidesse.) Palun Riigikogu liikmeid, kes toetavad nimelise hääletamise nõudmist, kätt tõsta. Koos on 70 Riigikogu liiget, seda nõudmist toetab 31 Riigikogu liiget, see on üle $\frac{1}{3}$, seega hääletan nimeliselt. Palun Riigikogu liikmeid, kes on seaduseelnõu poolt, hüüda „poolt“, kes vastu — „vastu“.

Adamson, Mart — vastu; Anderkopp, Ado — puudub; Ast, Karl — puudub; Baars, Kaarel — vastu; Bulin, Johannes — puudub; Eilman, Bernhard — puudub; Einbund, Karl — poolt; Eliaser, Rein — puudub; Freiberg, Karl — vastu; Fuks, Johannes — poolt; Gretshanov, Aleksei — vastu; Gustavson, Oskar — vastu; Hagi-
vang, Johan — puudub; Hasselblatt, Verner — vastu; Hermann, Anton — puudub; Hist, Friedrich — puudub; Holberg, Johan — poolt; Hünerson, Jaan — poolt; Jaanis, Johannes — puudub; Johanson, Leopold — vastu; Joonas, Erich — vastu; Juhkam, Mihkel — vastu; Jõeäär, Aleksander — puudub; Järve, Jaan — puudub; Järve, Peeter — poolt; Jürman, August — poolt; Kaaver, Valter — puudub; Kalbus, Tõnis — vastu; Kanep, Karl — puudub; Kask, Oskar — vastu; Kerem, August — puudub; Kirikal, Aleksander — puudub; Klement, Johannes — vastu; Kornell, Aleksander — poolt; Kukke, Hugo — vastu; Kuris, Rudolf-Aleksander — puudub; Kärner, Aleksander — vastu; Käär, Leonhard — puudub; Köster, Oskar — poolt; Laarman, Mats — poolt; Lattik, Jaan — vastu; Laur, August — puudub; Lehtman, Johannes — poolt; Leps, August — puudub; Liigand, Oskar — vastu; Liivak, August — vastu; Lill, Julius — puudub; Loosalu, Jakob — poolt; Lorenz, Gustav — poolt; Martinson, Hans — puudub; Martinson, Märt — poolt; Martna, Mihkel — vastu; Masing, Jaan — vastu; Mekkart, Aleksander — vastu; Mih-

kelson, Mihkel — vastu; Möttus, Alfred — häält ei tarvita; Oinas, Aleksander — puudub; Penno, Rudolf — poolt; Pesur, Eduard — vastu; Pung, Mihkel — vastu; Päts, Konstantin — vastu; Raudkepp, Leopold — vastu; Rei, August — puudub; Reisik, Marie — puudub; Saar, Aleksander — poolt; Saar, Jakob — puudub; Salum, August — puudub; Schilling, Carl — vastu; Schmidt, Theodor — vastu; Schulbach, Arnold — vastu; Schütz, Peeter — puudub; Sihver, Johan — puudub; Sikkar, Johannes — poolt; Sirro, August — vastu; Smirnov, Valentin — vastu; Soonberg, Karl — poolt; Soots, Jaan — poolt; Sternfeldt, Aleksander — vastu; Strandman, Otto — vastu; Suursööt, Oskar — poolt; Sõster, Aleksander — poolt; Tamm, Karl — puudub; Tallmeister, Theodor — vastu; Tammai, Villem — vastu; Teemant, Jaan — puudub; Teetsov, Jaan — poolt; Tonkman, Kustas — poolt; Tupits, Artur — poolt; Tõllassepp, August — vastu; Tõnisson, Jaan — puudub; Uluots, Jüri — poolt; Uukareda, Valde — puudub; Usai, August — vastu; Vann, August — poolt; Vesterblom, Mathias — vastu; Vilms, Juhan — vastu; Voiman, Jüri — vastu; Vreeman, Richard — poolt; Võmma, Johannes — poolt; Zimmermann, Johannes — poolt.

Poolt on 28 häält, vastu 39 häält, seega on seaduseelnõu terve sisu korraga tagasi lükatud.

2. Riigi tööstusettevõtete, ärikohtade ja viljapuuaedade omanduseks andmise seaduse § 9 muutmise seadus — II lugemisel.

Maakomisjoni aruandja J. Teetsov.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

Juhataja: Üldkomisjoni aruandja rkl. Leps'i puudumisel jääb vahele 3. päevakorra-punkt — Vabariigi Valitsuse ja ministriumide korraldamise seaduse § 62 muutmise seadus — II lugemisel.

3. Eesti Vabariigi kulude ja tulude eelarve 1932./1933. aastaks — III lugemisel.

Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu aruandja M. Martinson.

Juhataja: Selle seaduseelnõu III lugemisel, nii nagu II lugemiselgi, teksti ette ei kanta.

(Pealkiri.)

L. Johanson (korra kohta): Ma teen korra kohta ettepaneku, koosolek lõpetada,

kuna koos ei ole kvoorumit, eelarvet ei saa nii vastu võtta. Ja pärast ma palun järjekorras sõna.

Ettepanek lükatakse tagasi 25 häälega 12 hääle pooltolemisel.

L. J o h a n s o n: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Selle eelarve juures võttis sõna II lugemisel härra Majanduseminister ja ta avaldas väga optimistlikke arvamisi eelarve kohta. Kuid ta optimism oli rajatud orastele, need arvud, mis ta ette tõi meie tööstuse ja meie põllumajanduse väljavaadete kohta, need arvud ei ole mitte millegagi põhjendatud, ja sellepärast on ülearune mulhakata üldse härra Majanduseministriga polemiseerima.

Mis selle eelarve juures nüüd juba teist aastat iseäralik, on see, et eelarve on, nagu mineval aastalgi, tasakaalu viidud sarnaste seadustega, mida veel ei ole Riigikogu vastu võtnud. Sarnane talitamisviis, kus eelarvesse võetakse summad, millel ei ole seaduslikku alust, peaks riigi praktikast kaduma. Nii edasi minna enam ei või.

Siin on võetud eelarvesse summad mõnesugustest uutest maksudest, mille kohta ei ole Riigikogu veel oma sõna öelnud, ja seepärast ei ole teada, kas see maksuseadus, mille alusel summa eelarvesse võetud, Riigikogu poolt üldse vastuvõtmist leiab.

Eelarve on kasvanud. Aga mitte komisjoni tahtel ei tekkinud puudujääk, vaid Vabariigi Valitsuse uued ettepanekud töid puudujäägi. Nii võeti üles summa meiereide toetamiseks, s. t. nende võlaprotsendist võtta 7% riigi kanda. Selleks määrati toetus, aga vastavat seadust ei ole Riigikogu vastu võtnud.

Edasi suurendati peekonitoetust 5 krooni pealt 10 krooni peale, mis läheb tapamajadele. Siis vähendati tulusid, osalt aladel, mis vastuvõtmata. (V a h e l h ü ü e.) Kui Teil, härra Strandman, selle järgi tungiv tarvidus on, siis ma ei takista.

J u h a t a j a: Palun Riigikogu liikmeid kahekõnesid mitte pidada. (V a h e l h ü ü e.)

L. J o h a n s o n: Nii et viimasel ajal on hakatud otsekoheseid maksusid vähendama ja selle tulemuseks on kaudsete maksude suurendamine. Selleks on terve rida seadusi Riigikogus.

Peale selle võeti eelarve tasakaalustamiseks üks osa nendest summadest ära,

mis senini omavalitsustele läksid, sellega seati omavalitsused suurematesse raskustesse kui senini.

Valitsuse ülesanne oleks omavalitsuste maksuseadus esitada Riigikogule, sest meie teame, et omavalitsuste peal on suured ülesanded, mille teostamiseks puuduvad sissetulekud. Mis tehakse meil? Meil võetakse need maksud ära, ja tulemuseks on see, et omavalitsused ei suuda omi ülesandeid täita. (V a h e l h ü ü e.) Meie omavalitsused selle tagajärjel satuvad kahtlemata niisugustesse raskustesse, et nad peavad ülesanded, mis seadusega nende peale pandud, täitmata jätma, või peavad laenu tegema. Laenuvõimalusi neil aga pole. Nii et seisukord, kuhu meie omavalitsused tõukame nende mitmete seadustega, mida on muudetud, kujuneb ummikuks, ja kuidas omavalitsused sellest seisukorrast üle saavad, seda on raske ette näha.

Mis käesolevasse eelarvesse puutub, siis on kulused vähendatud seadusevastaselt. Näiteks rahvaraamatukogude seadus on meil praegu muutmata. Eelnõu, mille järgi rahvaraamatukogude seadust tuleks muuta, on valitsuse poolt veel esitamata, kuid eelarvesse on võetud väiksemad summad, kui seadus seda ette näeb. Ka praegumaksvast eelarvest on 50% toetusi kärbitud, mis seaduse järgi omavalitsuste kaudu rahvaraamatukogudele tuleb anda. Eelarve tasakaalustamiseks on esitatud Riigikogule eelarve seaduse muutmise seadus, mille järgi piiratakse Riigikogu õigusi, ja selle seaduse järgi eelarve vastuvõtmine muutub Riigikogu poolt ainult vormitäitmiseks, kuna valitsusel jääb õigus eelarves ettenähtud krediite välja andmata jätta. Nagu rahaajanduse komisjonis teatati, tahetakse kõigepealt sellest eelarvest välja andmata jätta kõigist kuludest 10%. See paiskab meie eelarve täiesti segi. Kahtlemata teiselt poolt on oodata edaspidi uusi seadusi, mille järgi kulud välja andmata jäetakse ja mis kulused tarvitada laseb sootu teisteks otstarveteks. Meiereide toetusekulud ei ole küllalt läbi kaalutud. Tuleks katsuda tootmiskulused vähendada ja meiereisid ühendada. Ja lõppude-lõpuks ei ole niipalju summasid, et saab kõiki ettevõtteid, millel ei ole kindlat pinda, kes ebatervelt üksteise vahel võistlevad, riigi toetustega ülal pidada. Siin on kahtlemata tarvilik võrgu revideerimine, siin peavad ettevõtted saama võetud ümberkorraldamisele. Ei tule soodustada üksikute kildkondade omavahelist võistlust ja jonniajamist.

Sama lugu on tapamajadega. Kõige

peale vaatamata ei taha see küsimus kuidagi lahendust leida. Maatulunduse kapital on toodud ohvriks tapamajadele. Maatulunduse nõukogus istuvad tapamajade direktorid Sikkar, Uritam ja teised. Sellest tuleks järeldada, et maatulunduse peäülesanne on tapamajade toetamine. Need tulud, mis maatulunduse nõukogus tehakse, on üleliigsed sellepärast, et seal on tapamajade direktorid oma huvisid kaitsemas ja selle eest võitlemas, et lõviosa laenudest läheks tapamajadele. See on väärnähe, mille kaotama peab.

Käesolevast eelarvest on välja jäetud või kärbitud ehitusekrediidid, loova töö krediidid. Ka tööpuuduse vastu võitlemiseks puuduvad tarviliikud krediidid. Seda küsimust on käsitanud Majanduseminister kui ka üldaruandja, ja mõlemad on leidnud, et tuleb abinõusid tarvitusele võtta, et ära hoida tööliste maalt linna valgumist. Need abinõud ei vähenda tööpuudust, see on asjata pettepidi loomine. Ka see liikumise piiramine, mis viimasel ajal on esile kütsitud, nimelt et ei lasta maalt linna tulnud töölisi linna tööbörsil registreeruda, ka see on äbarik abinõu. Ega niisuguste abinõudega ei suudeta tööpuudust meil lahendada. Maal valitseb ka võrdlemisi suur tööpuudus, suur osa meie töötatöolistest asub just maal. Siin tuleb katsuda tööliste tööd muretseda, ja teine tööpuuduse vastu võitlemise viis, mida ma siin rõhutan, on sotsiaalkindlustuse teostamine ja otsekohe hese toetuse andmine töötuile.

Need väljavaated kaubanduse ja tööstuse alal, mida nüüd siin härra Majanduseminister ette tõi, on väga roosilised, aga vaevalt nemad täituvad. Härra Majanduseminister oma kõnes nimetas veel mõnda uut ala, ta kordas seda kuulsat lambakasvatuse teooriat ja leidis, et tuleks linakasvatuse juurde tagasi minna. Aga et see lambakasvatus aitaks meie eelarvet tasakaalustada, meie põllumajandust päästa, seda on raske öelda, selleks peaks küll vist põhjalikumaid kalkulatsioone härra Majanduseminister ette tooma.

Mis linakasvatuse puutub, siis linakasvatusele on Eesti riik küllalt juba ohvreid toonud. (V a h e l h ü ü e.) On küll toodud. Nende suurte linavabrikute kokkuvarisemisega on ühes läinud võrdlemisi suured külmanud laenud. Abja ja Järva-Jaani, ja kuidas neid kutsutakse, nende vabrikutega on ühes läinud suured külmanud laenud. Aga siin oleks olnud huvitav kuulda, missugused kavatsused härra Majanduseministril linakasvatuse edendamiseks on, ja missu-

gused väljavaated meil on lina turustamiseks.

Üldse peatus härra Majanduseminister liiga vähe meie kaubanduseelu korraldamise juures. Kui meie komisjonis küsisime, mis ministeerium väliskaubanduse elustamiseks teeb, siis vastati, et selleks on väliskaubanduse osakond Välisministeeriumi juures. Aga see vastus on vähe rahuldav. Meie arvates peaksid Välisministeeriumi vastav osakond kui ka Majanduseministeerium kontaktis töötama ja kõik tegema, mis võimalik, et need kaubalepingud, mis on sõlmitud, et need oma tähtsust ei kaotaks, vaid et nende kaubalepingute alusel saaks leida meie kaupadele, kodumaa saadustele turgusid. Aruandja tähendas, et meil on liiga kaugele mindud hariduse arendamisel ja kultuuriliste toetuste andmisel. See väide ei pea paika. Kui see härra aruandja ütelnud tahab sissejuhatuseks olla selleks, et 6-aastast algkooli, mida on 14 aasta jooksul üles ehitatud, tahetakse hakata lõhkuma nende soovide alusel, mis põllutöökojast j.n.e. on tulnud, kui seda tahetakse teha, siis on kahtlemata suurem osa selle vastu.

Karjalaste pärast pole tarvis kooliaega lühendada, sest maal on küllalt töövõimelisi inimesi, kes seda ülesannet hästi läita võivad. Sellepärast ei tarvitse püüdma hakata ekspluateerida alaealisi lapsi. Et meil siin kaugele on mindud, seda ei saa öelda.

Üldaruandja poolt nõuti veel pensioniseaduse revideerimist, aga ta jättis lahtiseks, mis siin teha kavatsetakse. Ta tõi näiteid, et omavalitsuste teenijad on kindlustatud pensioniseadusega. Sellest võiks järeldada, nagu oleks omavalitsuse teenijate kindlustamine ülekohtus ja otstarbetu. See küsimus on läbi arutatud vastavate seaduste puhul Riigikogus ja on leitud, et neid õigusi, mis riigiteenijad omavad pensioniseaduse alusel, tuleb ka anda omavalitsuse teenijatele. Meie seisukohalt, mida suurem kategooria käib selle alla, seda parem. Ei ole mingit õigust hakata pensioniseadust selles mõttes revideerima, et omavalitsuse teenijatelt pensioniõigus ära võetakse.

Praegu on ette nähtud pensionifond, mis valitsus kindlaks määrab, ja kuhu omavalitsuse ettevõtted maksavad vastavad protsendid, maksavad aastate viisi, niikaua, kui inimesed pensioni peale lähevad. Nii et meil ei ole mingit põhjust hakata kõnelema sellest, nagu riigil tuleks omavalitsuste teenijate pensionide peale kulutada. Ei tule, selleks on fond olemas ja neilt enestelt võetakse maksu. Kui pensioniseadust muuta

tahetakse, võib-olla mõned vead parandada, on teine asi.

Mis puutub tööpuuduse vastu võitlemisesse, siis ei saa seda pidada otstarbekohaseks, kui praegune valitsus siiski katsub võimalikult vallandada neid, kes töö juures on. Selleks on esitatud kaks seaduseelnõu, nimelt laevajuhtide koosseisu ja laevamehaanikute koosseisu vähendamise kohta. Kui need seadused vastu võetakse, võib-olla neile tuleb lisa, siis meie laevameeskonna keskel kasvab tööpuudus veel suuremaks, kui see praegu on. Et nüüd laevandust seeläbi võidaks vee peal hoida, kui see midu põhja läheb, kui laevalt mõned inimesed vallandatakse, seda ei saa põhjendada. Küll on aga riisiko olemas, kui laevameeskond liiga väike, siis inimeste elu võib sattuda hädaohtu. Igatahes see ei ole tööpuuduse vastu võitlemine, kui hakatakse seadust selles suunas muutma, et töölisi ja teenijaid vallandada. Teie olete ise kuulnud, kui väga riigitruu on rkl. härra Vilms, kes oma riigitruuduses ei saa välja öelda sõna „sotsialist“, vaid ütleb „sots“. Nüüd mis traagikoomiline on, juhtub riigitruu inimesega. Rkl. härra Vilms tahab töötavatele kõneleda, aga selle keelab poliitseiülem, kes leiab, et selleks luba ei võia anda, et aetakse riigivastast juttu. Nii on keeld osaks saanud isegi kõige riigitruumale kodanikule härra Vilms'ile, — koosolek, kus ta kõnelema pidi, keelati ära. Aga üldiselt näib, et see talitamisviis poliitsei poolt, et tema ei luba töötavatel kokku tulla oma hädasid arutama ja abinõusid otsima, on täiesti meie Põhiseaduse ja õigusliku korra vastane, ja see talitamisviis peaks küll käduma.

Need oleksid üksikud märkused, mis ma eelarve kohta tarvilikuks pidasin praegu teha, ilma et nende andmete juures, mis härra Majanduseminister ette tõi, pikemat hakkaks peatuma, sest neil andmetel ei ole mingit alust, kuu, kahe või kolme jooksul võivad need väljavaated kõik puruneda, ja seisukord muutub sootu teiseks, kui oli see siis, mille härra Majanduseminister suure optimismis lõi. Optimism on hea asi, kui see Majanduseministritel on, aga parem on siiski, kui reaalsemalt mõeldakse.

Pealkiri, Riigikogu, Riigikontrolli, Riigivanemaja riigikantselei, Hariduse- ja sotsiaalministeeriumi, Kaitseministeeriumi, Kohtu- ja siseministeeriumi ja Majanduseministeeriumi korrallised kulud võetakse vastu.

(Põllutööministeeriumi korrallised kulud.)

V. T a m m a i: Lugupeetud rahvaesindus! 1932./1933. a. eelarve juures annab ennast teravalt tunda just eelmiste aastate lahtiste kraanide politika halb tagajärg, sest need summad, mis eelarve korras lähevad põllumajanduse toetuseks, nagu tapamajade ja piimaühisuste protsentide tasumine, peekoni juurdemaks j.n.e. kulude poolel ja kinnisvara- ning tulumaksu vähendamine tulude poolel, ei ole tingitud kaugeltki niivõrt turgude halvast konjunktuurist, ega ka hindade ajutisest langusest, kuivõrt just nende põllumajanduslikkude tööstuseharude mõttetust arenemiskäigust.

Omalaajal propageeriti igasuguseid põllumajanduslikke tööstuseettevõtteid, missugused pidid Eesti riigi haljale oksale viima, nagu eksporttapamajad, meiereid, linatööstused j.n.e., soodustati nende asutamist riikliku laenuga ja igasuguste nõuannetega, aga mis puudu jäi, see oli kalkulatsioon ja võrgukava nende tööstuste kohta.

Ei arvestatud seal võimaliku tööohulga, ega kalkuleeritud tööstusekuludega, vaid needsamad põllumehed, kes nüüd väga targa näo ette teevad ja kõnelevad põllumajanduse raskustest, maal ringi käivad ja põllumeestepäevi korraldavad, kus sepitakse igasuguseid kahtlasi plaane, needsamad põllumehed olid mõni aasta tagasi kõige agaramad tapamajade, meiereide ja linavabrikute ehitajad. Iga mees katsus, et saaks tapamaja endale lähemale; ja meierei, — see pidi juba igal isutki suuremal põllumehel ukse all olema.

Üksteise võidu joosti tormi riiklikkude laenude peale, ja omaaegsed lahtised kraanid oma meeste käes olid vastufulelikud, — saadi ja ehitati. Tapamaju, linavabrikuid ja meiereisid kerkis kui seeni vihma järgi. Kõrgepalgalistest direktoritest, inspektoritest ja instrktoritest kippus puudu tulema. Raha oli käes, ja siis elati lilla elu. Ei hoolitud sellest, et ühe põrsa veristamine läks maksma 17 krooni ja kilo või valmistamine 67 senti, alles nüüd, kus põllumajanduseaaduste hinnad langema hakkasid, märgatakse, et asi ei ole kõigiti korras, ja jällegi on riigikassa see patuoinas, kes selle mõtetu majapidamise kahjud kinni peab maksma.

Riigikassa sissetulekud võetakse aga kõigilt kodanikelt, ka neilt, kes neist raskustesse sattunud põllumajanduslikelt tööstuseettevõtetest mingit tulu ei saanud, ja nii saavad nüüd kehvad töölised ja väike-

maapidajad nuhelda suurpõllumeeste patude pärast.

Kui põllumajanduse eest on hoolitsetud hääl päevil ja püütakse päästa praegusel raskel ajal, siis kaugeltki sarnast suurt vastutulekut ei ole tehtud töölistele.

Rääkimata suurtest riiklikkudest toetustest põllumajandusele, on püütud töölisti nende väikesest teenistusetasust ilma jätta, kusjuures ministerium sageli seda fege-vust soodustas. Nii on näiteks Väandra linavabriku töölistel praegu palgad saamata, sest sissenõudmist ei lase teostada. Põllutöoministerium, kuhu vabriku sisseseeded on panditud. Linavabrikule laenati kümneid miljoneid, ja loomulikult tuleb see korstnasse kirjutada, aga tööliste mõnekümnetuhandelist töötasu — seda rahuldada ei saa.

Samuti on lugu Kilingi-Lähkmaa jõe süvendusetöödel. Ministerium lubab töölistele, et peab ettevõtja poolt sissemakstud kautsjoni kinni, kuni töölistel toovad kohtuotsuse. Iaseb töölistel kanda kohtukulud, ja kui kohtuotsus käes, siis teatab, et on selle kautsjoni sama ettevõtja poolt teisel tehtud kahjude katteks välja maksnud, ja töölistel pühkigu suu puhtaks. Mis töölistele töötasust ilmajäämine praegusel ajal tähendab, seda mõistate vist igaüks ja seda ei tarvitse siit selgitada. Nii hoolitsetakse tööliste eest. Tööliste nõudmised ei ole kunagi suured olnud. Ei ole nõutud ei võlgade kustutamist, ei moratooriumi ega protsentide tasumist.

Möödunud pühapäeval alles kõnelesid minule maa kehvikud oma viletsusest, mis on praegu ääretu suur.

Nende hädadega ei demonstreerita, ei peeta töölistpäevi, ega võeta vastu ränku resolutsioone, nagu seda tehakse põllumeeste päevadel. Isegi seda väikest hädaaja toetust, mida praegu antakse leivajahu näol, võetakse vastu piinlikkusega, — võetakse vastu sellepärast, et teisiti on võimata elu alal hoida.

Need maakehvikud ütlevad, et ei oleks tarvis neile seda riiklikku toetust, kui neile antakse tükikene maad, mille peal saaks ära kasutada oma tööjõudu, mis praegu kasutult peab seisma, ja kus seda tööjõudu kasutatakse selleks, et endale elamisvõimalusi luua.

Vabariigi Valitsus peaks erilist rõhku panema maakorraldusetööde rutuliseks ja õiglaseks läbiviimiseks, et maakehvikuid oma kutsealalisele loovale tööle juhtida, ja see lahendaks tunduvalt elamisvõimalusi maal.

Põllutöoministeriumi, Teedeministeriumi ja Välisministeriumi korralised kulud, riigi võlad, erakorralised kulud, tulud ja lisa Eesti Vabariigi 1932./1933. aasta kulude ja tulude eelarve juurde — eripõhikirjata töötavate riiklikkude ettevõtete ja riigiasutuste valitseda olevate erictstarbeliste kapitalide tulude ja kulude erieelarved — ning II osa võetakse vastu.

Eelarve terve sisu võetakse vastu korraga redaktsiooni komisjoni andmata.

4. Sooviavaldused Eesti Vabariigi 1932./1933. aasta kulude ja tulude eelarve juurde.

Juhataja: Järgnevad sooviavaldused*). Eelarve II lugemisel on sooviavaldused ette kantud.

(1. sooviavaldus.)

O. Kask: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Siin on esitatud sooviavaldus, mis ka rahaasjanduse komisjonis läbi läinud. Nimelt, Riigikogu avaldab soovi, et kaitseliidu malevaid koondataks, kusjuures klambrites on öeldud, eriti Pärnu linna ja Pärnumaa malevaid, samuti Võru ja Valgamaa on üles loetud.

Arvan, et see on suur eksitus, kui praegu Riigikogu hakkab soovi avaldama ühe sarnase suure organisatsiooni sisemise ümberkorraldamise kohta. Kaitseliit on pool eraorganisatsioon, ta on riikliku sisekaitse organisatsioon. Tal on oma vanematenõukogu, kes kaalub, kuidas malevaid korraldada. Ja niikuinii kaitseliidu korraldus ja eelarve kinnitatakse Vabariigi Valitsuse poolt. Kui Riigikogu võtab sooviavalduse vastu, siis ei ole sellel praktilist tähtsust.

Peaksime mees pidama, et kaitseliidule mitte üksi riik ei anna toetust, vaid ka seltskond j.n.e.

Nüüd on öeldud, et Pärnu linna maleva on väike ja tuleks ühendada Pärnumaa malevaga. Pean ütleva, et Pärnu linna ja maa malevate vahekorid on väga hea. Pärnu linna maleva on väga väikeste kuludega seotud, sest seltskond ise ja ka omavalitsus toetavad teda. Kui neid kaht malevat ühendada, siis võiks kokkuhoidu saada 3.000 krooni, kusjuures võib ära langeda

*) Rahaasjanduse komisjoni laiendatud koosseisu sooviavaldused vaata 230. koosoleku täielik protokoll, lk. 3852.

omavalitsuse ja seltskonna toetus. Kui maa maleva tähtis on, siis teame ka, et sisekaitse mõttes on väga tähtis ka linna maleva. Kuigi ta väiksem, on ta hästi organiseeritud. See ühendamine ei ole otstarbekohane ja sellega võib saada rohkem kahju kui kasu. Sisult ei võida ühendamisega mitte midagi. (V a h e l h ü ü e.) Üks pealik ja üks sekretär, instruktor peab jääma. Nagu tähendasin, umbes 3.000 krooni saab kokkuhoidu, aga siinjuures võib ära jääda seltskonna toetus. (V a h e l h ü ü e.) Seepärast jääb ära, et seltskonda ei saa survega panna toetama. Meie toetame organisatsiooni... (V a h e l h ü ü e.) Härra Gustavson, saan Teist aru, sest Teie olete kaitseliidu vastu, Teie organiseerite punast omakaitset, kuid Teie ei tohiks kaitseliidu tegevust takistama tulla. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, kas seda ei ole küllalt olnud, et teie olete kaitseliidu ülema vastu võitlust pidanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Kuulge, mis te räägite niisugust juttu! (V a h e l h ü ü d e d.) Kaitseliidu ülem ei ole mingit kuritarvitust varjanud. (V a h e l h ü ü d e d.) Siin on kaitseliidu ülem teatavaks teinud selle, asja on uuritud ja püütud selgust saada. (V a h e l h ü ü d e d.) Just Tartu asjale on käik antud, asi on selgitamiseks antud prokuröri kätte, ja ei saa ju ometi enne midagi kindlat öelda, kui seal asi selgunud. (V a h e l h ü ü e.) Ühes suure organisatsioonis, nagu seda on kaitseliit, võivad vead ette tulla. (V a h e l h ü ü e.) Ja tuleb vigu igalpool ette ja nende on käik juba antud. (V a h e l h ü ü d e d.) See läheks sisust kaugele, kui hakkasime neid üksikasju siin vaatlama.

Igatahes on see tendentslik, kui säärase sooviavaldusega rahvaesinduse ees välja tulla. Vabariigi Valitsus, kes on meil loodud suure usaldusega, kaalub seisukohti, kuidas otstarbekohasemalt ja praktilisemalt saame korraldada suurt riigikaitse organisatsiooni. Samuti on olemas vanematekogu, kes põhjalikult asja kursis on, tema on juhtiv organ, kes põhjalikult kaalub organisatsiooni korraldamist. Riigikogu vähendas niikuinii kaitseliidu summat, eelarve on vähendatud ja on seatud selle kärpimise järele kokku. Igatahes hoiatan ja loen seda täitsa mitteõigeks, kui püütakse säärast survet avaldada, et organisatsiooni kui niisugust lõhkuma hakata. (V a h e l h ü ü e.) Vaadake, kui siin niisugust meeoleu tehakse, siis halvab see kaitseliidu tööd. (V a h e l h ü ü d e d.) Mis teie nüüd räägite niisugust juttu, et on olemas kaks organisatsiooni. Kui võtame üldiselt kaitseliidu,

siis näeme, et Tartu linnas ja Tartumaal on kaks eraldi kaitseliitu. Tallinnast, kui suurest linnast, ma ei räägigi. Narvas on samuti. Ja seal on oma põhjused, mispärast see nii on. Kui kaitseliidu staabi kulud kantakse seltskonna ja omavalitsuste poolt, miks siis ei või olla nii? (V a h e l h ü ü e.) Seltskonnal ja omavalitsustel ei ole siis mõtet osa võtta, kui halvatakse nende töötahet. See on teatud mõttes töötahete halvine, kui surutakse peale seltskonnale ja omavalitsustele otsuseid teatud survega. Ma leian, et sarnasel kujul sooviavaldus ei ole kuidagi otstarbekohane ja tuleb tagasi lükata.

J u h a t a j a: Ma kuulen, et siin tahetakse kaitseliidu küsimus ühenduses sooviavaldusega üles tõsta ja sellepärast peatan kõnelejaid ja palun sooviavalduse piiridesse jääda.

J. F u k s: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mina rkl. Kase mõtteid ei jaga, kui ta ütleb, et suur eksitus on see, kui Riigikogu hakkab sooviavaldusega üksikuid malevaid koondama kokkuhoiu põhimõttest välja minnes. Ma arvan, et see on Riigikogu ülesanne. Riik on 65 miljonit senti kaitseleidule iga aasta toetust andnud ja seltskond ainult 20 miljonit, see tähendab veerand. Sellepärast on Riigikogul õigus sõna öelda kokkuhoiu suhtes ja valitsusele näpunäiteid anda. Ma usun, et Pärnu linna ja maa kaitseliit väga sõbralikult läbi saavad. Kuid minu te tundub, et nii linna kui maa malevad peaksid koonduma üheks malevaks. Ma ei usu, nagu siin ette toodi, et see ühendamine meie sisekaitse organisatsiooni distsipliinile halba mõju avaldab ja meie sisekaitset üldiselt halvab. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kask, Teie ütlesite, et Pärnu maleva olevat hästi distsiplineeritud, ega Teie siis sellega ei tahtnud öelda, et maa maleva ei ole hästi distsiplineeritud. Mina usun, et kõik kaitseliitlased on hästi distsiplineeritud, olgu maalt või linnast. Ja kui neil ühine juhatus saab olema, mina arvan, härra Kask, et Pärnu linnal ja seltskonnal ei oleks siis mingit õigust öelda, et meie siis ei toeta kaitseliitu. Vaadake, härra Kask, igalpool peaks kokkuhoidu saavutama. Maa ja linn peaksid käsikäes käima; Pärnu maleval on ainult 400 kaitseliitlase ümber, kuna Pärnumaal üksikud malevkonnad on palju suuremad, näiteks Tori ja Häädemeeste malevkonnad, siis seepärast mina arvan küll, et võiks selle sooviavalduse vastu võtta. Kui siin öeldakse, et

linnad toetavad kaitseliitu, siis mina pean üttelema, et ühest küljest kaitseliidu toetamine on väga soovitatav, aga veel soovitamam on kokkuihoid ka linna ja maakonna eelarvetes. Kui meie näeme, et linnade väljaminekute kattedeks keskkoolide alal pandi Pärnus, ja ma usun, ka mujal, õppemaksu juurde, Pärnus pandi umbes 2.000 senti klassi pealt, siis see...

Juhataja: Rkl. Fuks, see on kõrvalkaldumine selle sooviavalduse piiridest. Ma palun Teid selle piiridesse jääda.

J. Fuks: Seepärast mina arvan küll, et Riigikogu avaldab soovi, et kulude kokkuihoid mõttes peab malevaid ühendatama. Ja kui ka klambritesse võetakse, et eriti Pärnu linna ja maa maleva, siis mina arvan, et võrrelda Pärnu malevat näiteks Tartu omaga ei saa. Pärnus on 20.000 elaniku ümber, Tartus 60.000 ümber. Sellega pärast arvan mina, kui see sooviavaldus vastu võetakse ja valitsus seda kaaluma hakkaks, kumb neist siis maleva pealikuks jääb. (V a h e l h ü ü e.) Härra Kask ütleb, võib-olla hoiame kokku, aga mina ütlen, et hoiame kokku ka ruumide, kütte ja valgustusega. Igatahes, härra Kask, see ühendamine jääks Vabariigi Valitsuse otsustada.

Mina arvan, et linna ja maa kaitseliit peaks ühiselt käsikäes käima, mitte aga eraldi.

O. Gustavson (fakt. märk.): Rkl. Kask tähendas, et kaitseliidus ei olevat mingeid väärnähtusi ega kuritarvitusi olnud. Sel puhul toon ette Riigikontrolli punasest raamatust lhk. 40 järgmist: „Kaitseliidu asutusi revideeriti 20 korral, neist 16 täielikku ja 4 osalist revisjoni. Puudusi tuli ilmsiks 18 korral. Eriti suured puudused tulid avalikuks Kaitseliidu peastaabi majanduseosakonna ja Tartumaa maleva revideerimisel. Esimeses olid kassaraamatus läbi kandmata kviteeritud kuludokumente 31.323.01 kr. suuruses ja sissetuleku-dokumente 829.40 kr. suuruses. Kassa revideerimisel leidis sularaha asemel Kaitseliidu ametisikute võlakohustusi 3.540 kr. suuruses. Laenud olid antud ilma protsentideta neljast kuni üheteistkümmene kuu peale. Ilma vajaduseta oli antud välja suuremaid summasid Kaitseliidu pealikutele.“ Mõõda minnes tähendaksin, et kaitseliidu ülem Roska ütles, et ta on saanud isiklikult laenu, üks kord Kaitseministri teadmisel ja teine kord Kaitseministri teadmata. „Eriti paistsid silma oma suurusega Tartumaa

maleva pealikele antud summad, missuguseid revideerimise päevaks oli 16.517.75 kr. suuruses, millest revideerimise teisel päeval tagasi makseti 13.247.75 kr., kuna polnud vajadust nende summade järele. Üldse selgus revideerimisel, et Kaitseliidu riigisummasid tarvitati ka ametisikutele väljaantud laenude näol ning asjaajamises ja arvepidamises oli suuremaid puudusi.“ Neist suurematest puudustest märgitakse järgmist: „Tartu maleva revideerimisel selgus, et osa saadud summasid oli kassaraamatust läbi kandmata, mõned summad olid kantud läbi suure hiline misega. Malevas müüdüd varustuse eest saadud summad ei olnud arvestatud, samuti ei olnud arvestust peetud asjadele, mida müüdi Seda tuli kindlaks teha revisjoni korras. Ka võlgnesid mitmed allüksused ja isikud saadud varustuse eest Tartumaa malevale summasid.“

Ma lugesin tarvilikuks konstateerida toodud tõsiasi selleks, et näidata, rkl. Kassel pole põhjust tulla ja öelda, nagu oleks kaitseliidus kõik asjad kõige paremas korras.

Vaheaeg kl. 13.47 min. — kl. 14.05 min.

O. Kask: See, mis rkl. Gustavson ette tõi ja luges Riigikontrolli punasest raamatust, see oli komisjonis arutamisel, oli teada, ja kaitseliidu ülem vastas kõigile neile küsimustele. Ma ei ole kunagi öelnud, et vaadake, kaitseliidus on kõik korras, vaid selle vastu, igas suures organisatsioonis tuleb ette väärnähteid. (V a h e l h ü ü e.) Neid väärnähteid peab lahendama ja korra majja seadma. Igas ministeeriumis võib väärnähteid ette tulla, aga ega sellepärast nõuta ministeeriumi kaotamist. Ma olen riigi majapidamise aruande komisjoni liige ja tean, kuipalju väärnähteid riigiasutustes ette tuleb. Meie arutame kuude kaupa üksikute aastate aruandeid. Punane raamat sisaldab väärnähteid, aga neile antakse seaduslik käik ja ei saa heita varju sellepärast ühele suurele organisatsioonile. Ma tean seda, et kaitseliidu ülem ütles, seda on komisjonis ka Kaitseministeeriumi esindajad tähendanud, et need väärnähtused, mis ette tulnud, on kõrvaldatud, ja ei ole õige, kui Riigikogus tul-lakse varju heitma organisatsiooni peale.

Teisest küljest tahaksin niipalju öelda härra Fuks'ile, et ma ei ole tahtnud ega püüdnud öelda, et miks maa ja linna malevad ei või ühe pealiku all töötada. Kuid küsimus ei seisa siin ainult pealikus, pea-

lik võib olla üks või teine, kuid maleva juhatuses on peale pealiku 3—4 liiget, kes seltskonnategelased. Kui liidetakse malevad, siis ei tooks see mingit erilist kokkuvõidu. Praegu on seltskonnategelased abiks pidude, loteriide j.n.e. korraldamiseks, see on seltskonna toetus kaitseliidule, et teda paremasse seisukorda viia. Kui liidate olemasolevad malevad ühte, siis võite sellejuures ainult niipalju kokku hoida, et sekretäri ja pealiku kohad kaotate, aga kannatada võite selle all, et teil terve rida inimesi, kes malevatega seotud, eemale jääb, passiivseks muutub. (V a h e l h ü ü e.) Riigil ei ole midagi kaotada, riigi eelarvesse on võetud üldine summa. Vabariigi Valitsus kinnitab eelarve, vanematekogu on kaitseliidu juures, kes kaalub kõigekülgselt seda küsimust. Võib-olla tuleb kord moment, kus ühendatakse üle riigi kõik malevad, aga ei ole tarvis hakata erandeid tegema ja üksikuid siit liitma. (V a h e l h ü ü e.) Ei ole ainult Pärnus väikesed olemas, vaid neid on ka mujal, Narvas ja Petseris. Mul on statistilised andmed käes, nende järgi on 500-liikmelisi malevaid mitu. Kas arvate, et malevad, kui nad on 500-liikmelised, kui nad hästi organiseeritud, ei ole kuigi tähtsad, kaotavad organisatsiooni mõtte? Maal on malevad laiali pillatud. Maa maleva on laiali üle valdade, sel on suur tähtsus. Ei ole mingit mõtet ühiskonna ja seltskonna tegevuse peale suruda, kui ei võideta midagi. Ma arvan, et päris rahulikult ei ole selleks mingit alust. Härra Fuks'il võivad selleks ka isiklikud põhjused olla, ta oli varem kaitseliitlane, ja härra Fuks nõudis Pärnu maleva saali poliitiliseks koosolekuks. Seda ei anna aga Pärnu maleva juhatus ühelegi parteile ja ei võinud ka temale anda. (V a h e l h ü ü e.) Niisuguseid üksikuid nähteid on olnud. (V a h e l h ü ü e.) Mul ei ole isikliku asja, ma olen veendunud kaitseliidu liige ja ma leian, et organisatsiooni lõhkumine ja meeoleu langetamine ei ole õige.

(Koosolekut asub juhatama Esimees **K. Einbund.**)

Igatahes kaitseliidu organisatsiooni küsimust kaalub Vabariigi Valitsus ja kaitseliidu nõukogu ja teeb kõik, mis vajalik on. Neil põhjustel peaks see sooviavaldus tagasi lükatud saama.

J. Fuks: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Ma ei taha pikalt öelda, aga ma kahtsen väga, et härra Kask tõstis siin isik-

liku küsimuse üles. Meil oli teada, et Pärnu maleva annab saali välja, aga oli teadmata, et poliitilisteks koosolekuteks ei anta. Ma läksin küsima ja mulle öeldi, et ärge minge küsima. Kui ma sõna võtsin, läksin sellest seisukohast välja, et, nagu härra Kask ütleb, maleva ei anna saali, kuid neid oli ka mujalt saada, võib-olla suuremaidki veel, ja sellest mõõdupuust ma malevat mitte ei mõõda, härra Kask.

Aruandja M. Martinson (lõpusõna): Need küsimused, mis käesoleva sooviavalduse juures Riigikogus üles kerkinud, olid ka samas ulatuses komisjonis arutamisel ja komisjonis läbi kaalutud, kuid komisjon enamusega võttis sooviavalduse vastu ja esitas ta Riigikogule.

Juhataja: Panen hääletamisele 1. sooviavalduse. (H ä ä l e t a t a k s e.) 1. sooviavalduse poolt on 17 häält, vastu 18 häält, sooviavaldus on lükatud tagasi. (H ü ü d e d: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 22 häält, vastu 25 häält, seega on 1. sooviavaldus tagasi lükatud.

2. sooviavaldus. (H ä ä l e t a t a k s e.) 2. sooviavalduse poolt on 16 häält, vastu 18 häält, seega tagasi lükatud. (H ü ü e: Sedelitega!) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) 2. sooviavaldus on 23 häälega 20 hääle pooltolemisel tagasi lükatud.

3. sooviavaldus. (H ä ä l e t a t a k s e.) 3. sooviavalduse poolt on 12 häält, vastu 18 häält, seega on 3. sooviavaldus tagasi lükatud.

(4. sooviavaldus.)

L. Johnson: Ilma et ma selle sooviavalduse vastu oleksin, ma paluksin, et siin Teedeminister oleks lahke ja ütleks, kuidas see mõjub Rapla-Virtsu raudtee peale, mis 1. detsembril avati, ja kas see raudtee ei suuda rahuldada reisijaid. Ja kui see nii on, siis kahtlemata tuleb see sooviavaldus vastu võtta ja teostada. (V a h e l h ü ü e.) 1. detsembril avati see raudteeliin ja otseühendus. Missugune on Teedeministri seisukoht?

J. Teetsov: Väga lugupeetud Riigikogu liikmed! Käesoleva sooviavalduse juures pean tarvilikuks tähendada selle liini tähtsuse kohta. Kuipalju meie peame liigistama ja vaeva nägema iga valuutanatukese pärast, mis meie saame oma riiki. Iga

riik paneb suurt rõhku turistide ja suvitajate arvu suurenemisele. Mida rohkem meile tuleb turiste ja suvitajaid võõrsilt, seda rohkem tuleb meile ka välisvaluutat sisse, aga meil tahetakse vastupidiselt sellele tõkkeid sünnitada. Läänud aastal oli otseühenduseliin Tallinna ja Kuresaare vahel, kus 2.000 reisija ümber läbi käis. See ühendus oli lühikest aega, vaevalt kaks kuud. Enamasti igapäev oli seal reisijaid igast rahvusest: soomlasi, rootslasi, sakslasi, lätlasi j.n.e. ja ka eestlasi. Kõik suvitajad tarvitasid otseühendust, kus 6½ tunniga Tallinnast Kuresaare võis sõita, s. o. 240 km. See on kiire omnibuseühendus ja sarnast ühendust ei ole ühelgi meie naaberriigil. Kiiret ühendust ja edasiliikumist on tarvis eriti võõrastele suvitajatele ja haigetele, kes seda väsitavat rongi- ja laevaühendust ei armasta.

Siis võib ka see ühendus ära jääda, kui tulevikus saab Rapla-Virtsu raudtee nii kaugele korda, et mootorvagnid pannakse käima ja sel teel ühenduse pidamist hõlbus-tatakse. Praegu aga seda ei ole.

Teine küsimus on. Kuresaare linnavalitsuse poolt on teadaanded saadetud naaberriikidele ühenduse asjas, kus teatatakse, missugused ühendused on Kuresaarega suvekuudel, et suvitajad teaksid, kuidas Kuresaarde pääseda. (V a h e l h ü ü e.) Kes ainult laevaliini toetab, kas see ei ole Balti päästeseltsi aktsionär! (V a h e l h ü ü e.)

Härra Kask räägib siin, et Pärnuga on olemas 2 raudteeliini, omnibuseeliin, laevaliin, aga Kuresaarele ei taheta otseliini Tallinnast anda. (V a h e l h ü ü e.) Ka Pärnu toob suvekuudel rohkesti välisvaluutat sisse.

Tahan mõne näite tuua suvekuude kohta, nimelt kuupalju on Kuresaare Eesti Panga osakonnas suvekuudel Soome ja Rootsi raha ümber vahetatud, välja arvatud naelsterlingid ja dollarid. 1929. a. mai-kuust peale kuni septembrini on 180.000 krooni, 1930. a. — 133.000 kr., 1931. a. — 118.000 krooni. Viimaste aastate valuuta vähenemine on tingitud raskest majanduslikust kitsikusest, aga sellegi peale vaatamata on need kenad summad, mis meile kuurort on välisvaluutat sisse toonud. See-pärast peab sellele vääriiliselt mõtlema, aga mitte kõrvale jätma.

Eelarve-komisjonis tähendati, et meil on läinud aastal kõigest 37 soomlast sisse sõitnud, ütlesin, et see ei ole õige.

Kahel viimasel aastal on Soome ja Rootsi raha sisse tulnud Kuresaare Eesti Panga osakonna kaudu. 1929. aastal on Soome markasid vahetatud Eesti krooni-

deks 356.000, Rootsi kroone — 11.000 eest. 1930. aastal on Soome markasid vahetatud Eesti kroonideks 241.000 ja Rootsi kroone — 15.000. (V a h e l h ü ü e.) Võib-olla Teil on salapiirituse vedajatega ühendust, siis vast räägite ise selle kohta lähemalt, aga mina kõnelen siin suvitajate kohta. 1931. aastal on Soome markasid vahetatud Eesti kroonideks 226.000 eest ja Rootsi kroone — 16.000 eest. Nii ei pea siis see ütetus paika, et ainult 37 soomlast on Kuresaares käinud.

Vaadake, need on ikkagi summad, peasjalikult Soome ja Rootsi raha, mis meile juurde on tulnud. Peale selle on veel teised valuutasummad, mis meile sisse tulevad, kuid need ei ole suvitajatelt, vaid välismaa laevadel teenivailt saarlasilt, ja need välisrahad tulevad sügisel sisse, aga mitte suvel.

Igal riigil on väga tähtsaks ülesandeks rohkel arvul turiste ja suvitajaid oma maale meelitada. Mida rohkem meil suvitajaid käib, seda kergema vaevaga saaksime välisvaluutat. Neid väljamaalasi võiks võrrelda mesilastega, kes meile väikese vaeva ja kulu eest mett puuri kannavad. Kui meie nendele ei taha vastu tulla kiire ja otstarbekohase ühenduse loomise ja teiste võimaluste korraldamise näol, siis ei seisa meie oma ülesannete kõrgusel.

Loodan, et Riigikogu enamus seda seisukohta pooldab, et saaks suvituskohtade ja kuurortide elu arendamisele suuremat tähelepanu pööratud.

L. J o h a n s o n: Mina kordan oma küsimust härra Teedeministrile, kas härra Teedeminister ei tahaks seletada, kuidas see mõjub raudtee peale ja kas see raudtee oma ülesandeid täidab.

Mis puutub laevaliinsisse, siis otseühendus Tallinna—Kuresaare vahel on olemas, ja veeteede valitsuse esindaja tõendas, et siis, kui laevaliin välja sureb, võib karta, et igasugune ühendus ära kaob. Omnibuseeliin ei ole alati ka kindel, ta võib näiteks sügisel ja kevadel ära jääda. Mina isiklikult ei ole Balti päästeseltsi aktsionär ja olen selle sooviavalduse poolt, kui andmed näitavad, et seda sooviavaldust vaja vastu võtta on. Omnibuseühendus on kahtlemata hea ja kiire, kuid ma ei taha seda siin ette kandma hakata, mis komisjonis Kuresaare omnibuseühenduse kohta ette toodi. Aga et kõik kolm liini end ära tasuksid, see on küsitav. Mina ei kuulu nende hulka, kes selle omnibuseeliini vastu on, ja kui küllalt põhjendatud andmed ette tuuakse, siis hää-

letan sooviavalduse poolt. Aga kui omnibuseliini vastu kõnelejate kohta öeldakse, et need on Balti päästeseltsi aktsionärid, siis võiks öelda, et need, kes pooldavad omnibuseühendust, on omnibuseliini aktsionärid. Ja minul on andmeid, et mitmed, kes omnibuseliini nõuavad, ka on seal aktsionärid ja oma rahad sinna paigutanud on. Kui ühes asjas selgitust nõutakse, siis tuleksid niisugused väited kõrvale jätta, et selgituse nõudjad on aktsionärid. Mina isiklikult ei ole kummalgi pool aktsionär, aga võib-olla oleks kasulik, kui oleksin.

J. Teetsov: Lugupeetud rahvasaadikud! Mina tähendasin siin, et need, kes toetavad siin ainult Balti päästeseltsi liini, et võib-olla, on ehk ka seal aktsionärid. Meil on olnud neid juhuseid parlamendis. Kord, kui Jaagurahu sadama väljaehitamise juures üks Riigikogu liige seisis ägedasti vastu sinna teatud summade määramisele, siis pärast selgus, et ta on seal ühe teise võistleva kaevanduse osanik, ja selle tagajärjel ta seisiski vastu. See annab teatud põhjust oletada, kas ka siin pole samasuguste asjaoludega tegemist. Meil sõidavad Kuresaarde peajasjalikult haiged inimesed, ja kui teie tahate neid sundida ainult Balti päästeseltsi laevadel sõitma, mis õige nõrgad ja väikesed, siis paljud ei sõida, sest nad ei kannata välja seda mereteed neil väikestel laevadel. (V a h e l h ü ü e.) Ega alati ei ole ilus ilm. On vahel niisugune, et Teie ka ütlete kaptenile, pidage kinni, ma astuksin parem välja. Meil on tormine meri, ja see sõit ei ole haigete tervisele hea. Seepärast peaks olema otseühendus, kus vähem mereteed. (V a h e l h ü ü e.) Kui teil, härra Martna, selleks kapitali on, siis meil pole selle vastu midagi. Meil Väikesest-Väinast käib tamm üle, kui teil on kapitali, ehitage ka Suurest-Väinast tamm üle, see oleks päris kena. (V a h e l h ü ü e.) Omnibuse võib igal ajal peatada, kui süda pahaks läheb. Seal on selleks signaalikell olemas, aga mere peal ei ole see võimalik. Mina näen, et praegusel korral rahvasaadikud võtavad seda küsimust naljaküsimusena, kuid mina jätan teie otsustada, kas teie tahate kuurordielu Eestis edendada või mitte. See on täiesti teie eneste teha, ja hea ühendus sellejuures on peategur.

A. Kärner: Austatud Riigikogu liikmed! Käesoleva sooviavaldusega on omnibuse otseühenduse küsimus Kuresaarega

päevakorrale võetud. Siinjuures peab arvestama sellega, kui kaugel on Kuresaar Tallinnast, kuhu laevad toovad sisse reisi- ja suvitajaid Rootsist, Soomest ja mujalt, kes tahavad edasi sõita Kuresaarde suvitama või ennast arstima, sest Kuresaare mudavannid on kuulsad. Tallinnast Kuresaarde ei sõida aga igapäev laevad, vaid kaks korda nädalas, ja sõit kestab terve öö-päeva. Rongiga Rohukülasse sõites kestab reis Kuresaarde 15 tundi. (V a h e l h ü ü d e d.)

Võtame sõidu raudteel Tallinnast Virtsu. On väga ilus ja hea, et Virtsu on raudtee ehitatud, aga see uus raudtee on alles vaibumata, raputab ja põrutab mis hirmus, mõnes kohas kas või viskab vagunist välja. Väljamaalasele niisugune sõit ei meeldi, vaid nad eelistavad sõitu omnibusel, sest maantee Tallinnast Virtsu on üsna hea.

Mineval suvel sõitsin ma kord omnibusel seda teed mööda. Seal oli 23 inimest omnibusel, nendest ainult 3 eestlast, kuna teised kõik olid rootslased, soomlased ja teised väljamaalased. Niisugune asi peaks huvitama Eesti riiki. (V a h e l h ü ü e.) Kui korralikku ühendust ei ole, siis jäävad väljamaalased ära, mis mõju avaldaks välisvaluuta sissevoolule Eestis.

Inimesed, kes sõidavad Kuresaarde enast arstima, neil on parem, et kiiremini kohale jõuda. (V a h e l h ü ü d e d.) Teie naerate, et Saaremaa on väike maa, mis Teid ei huvita. (V a h e l h ü ü d e d.) Samuti võtame Kuresaare merekooli asja, mille kohta täna sooviavaldus tagasi lükati. Siin peab ütlema, et ka saarlastel on küsimusi, mis on olulise tähtsusega, millistest ei hoolita. (V a h e l h ü ü d e d.) Ma ei tea seda, aga ma tean, et läinud suvel Kuresaare suvitajate koosseisus oli välismaalasi palju rohkem kui enne. (V a h e l h ü ü e.) Praegune minister, nagu kuulda, tahab kõik omnibuseliinid ära kaotada, sest need tegevat raudteele kahju. Need paar kuud suvitamise ajal raudteele mingit suurt kahju ei too. Aga kas välismaalasi üldse tuleb veel Kuresaarde, kui omnibuse otseühendus ära kaotatakse?

Juhataja: Panen hääletamisele 4. sooviavalduse. (H ä ä l e t a t a k s e.) Poolt on 20 häält, vastu 19 häält. (H ü ü d e d: Sedelitega.) Nõutakse sedelitega hääletamist. (H ä ä l e t a t a k s e.) 31 häälega 19 hääle pooltolemisel ja 2 erapooletuks jäämisel on 4. sooviavaldus tagasi lükatud.

5. Vabariigi Valitsuse ja ministeeriumide korraldamise seaduse § 62 muutmise seadus — II lugemisel.

Üldkomisjoni aruandja A. Leps'i puudumisel aruandja ülesannetes komisjoni esimees T. Kalbus.

Juhataja: Ma jätan ära seaduseelnõu osade teksti ettekandmise.

Seaduseelnõu võetakse vastu II lugemisel.

6. F. Hist'i küsimine Vabariigi Valitsusele üleriikliku töötute kongressi juhataste liikmete August Tamme, Eduard Vassili, August Kaardimetsa, Leopold Miti ja Meieri areteerimise asjas.

Juhataja: Küsija puudub.

7. Järgmise koosoleku määramine.

Juhataja: Juhatuselt on ettepanek, pidada järgmine koosolek reedel, 18. märtsil s. a., kell 5 p. l. (Päevakord vaata 232. koosoleku otsuste protokoll, lisa nr. 7.)

L. Johanson: Päevakorras on terve rida seadusi, mis sel istungjärgul tuleksid vastu võtta. Praegu ei ole komisjonides mingeid kiireid seadusi. Mispärast ei võiks Riigikogu koosolekut pidada hommikupoolle? Eelarve on vastu võetud, seega kõige tähtsam seadus on vastu võetud. Sellepärast ma teen ettepaneku,

homme kell 10 hommikul pidada Riigikogu koosolek, muidu meie ei saa seadustega läbi. (Vahelhüüe.)

Mis puutub komisjonides olevaisse seaduseelnõudesse, siis on need niisugused, millele ei leidu koalitsiooni rühmadest aruandjaid, näiteks põllupidajate moratooriumi seadusele, või nagu nimetatakse, maratoni-seadusele. Ma ei tea, kas Riigikogu hakkab nendega oma aega viitma, aga need, mis üldkomisjonis on, tuleksid vahepeal läbi arutada.

J. Fuks: Ma peaksin rkl. Johanson'i ettepanekule vastu vaidlema seepärast, et meil on praegu iseäranis rahaasjanduse komisjonis väga palju niisuguseid seaduseelnõusid, mida tarvis oleks kiiresti vastu võtta: kõigepealt põllupidajate 1932. aasta tulumaksu vähendamise seadus, siis maiusainetemaksu seadus, trahterimaksu ärakootamise seadus. Need seadused on otsekoheses ühenduses eelarvega, sest eelarvest on summad välja jäetud. Riigikogu peab töötama komisjonides, et võimalik oleks neid seadusi Riigikogu poolt vastu võtta. Need seadused, mis Riigikogu päevakorras, ei ole komisjonis tekitanud, ei tekita ka Riigikogus pikki vaidlusi, ja neid saab homme õhtul väga hästi läbi võtta.

K. Tonkmann: Lugupeetud Riigikogu liikmed! Vaidlen rkl. Johanson'i ettepaneku vastu, sellepärast et komisjonides on vaja arutada seadusi, mis eelarvega ühenduses, nagu maiusainetemaksu seadus ja teised. Täna kell 5 on kutsutud esindajad kaubandus-tööstuskojast ja töösturite poolt rahaasjanduse komisjoni koosolekule. Täna võib-olla saame nende põhjendused ära kuulata. Kui määratakse Riigikogu koosolek homme kell 10 hommikul, siis jäävad komisjonis seadused vastu võtmata, sest komisjonidel ei ole enam aega koosolekuid pidada. Sellepärast oleks täiesti soovitatav, et homme hommikul ei peetaks Riigikogu koosolekut, vaid kell 5 pärast lõunat, siis oleks võimalik homme komisjonidel töötada, ja siis võiks Riigikogu laupäeval töö lõpetada.

L. Johanson'i ettepanek võetakse vastu 22 häälega 19 hääle vastu.

Juhataste ettepanek võetakse vastu ühes parandusega.

Juhataja: Seega on Riigikogu koosolek homme kell 10 hom. juhataste poolt ettepanekuna päevakorraga. Lõpetan koosoleku.

Koosolek lõpeb kell 14.58 min.

Õige.

Kinnitan.

Koosoleku sekretär (allkiri).

Koosoleku juhatajad (allkirjad).

